

PÁLFALVI ZSOLTNÉ

Medgyesegyháza

A kitartó településfejlesztési és marketingmunkát siker koronázta: 2009 júliusától Medgyesegyháza nagyközség városi rangot kapott. Ezzel Békés megye városainak száma (a másik új várossal, Újkígyóssal együtt) 21-re emelkedett.

Medgyesegyháza – a hozzácsatolt Bánkúttal – Békés megye délkeleti részén fekszik. A város közúton és vasúton egyaránt megközelíthető. Távolsága a megyeszékhelytől 30 km, csakúgy, mint Gyulától, Orosházától, Mezőhegyestől vagy a battonyai határátkelőtől. A központban vasútállomás, Bánkúton megállóhely található. A napi buszközlekedés több irányban is rendszeres. A város a Mezőkovácsházai kistérség tagja, távolsága a kistérségi központtól 14 km.

A város története

A mai Medgyesegyháza területén már több mint ezer éve élnek emberek; a régészek három Árpád-kori templom és temető helyét tárták itt fel. A települést azonban – sok más magyarországihoz hasonlóan – a történelem viharai több alkalommal is a földdel tették egyenlővé. A pusztákon sokáig külterjes marhatartás folyt, amit később a gazdaságosabb dohánytermesztéssel próbáltak felváltani. A kamarai puszták nagyobb jövedelemmel járó hasznosítását a XIX. század közepétől közvetlenül a kamara vette kezébe, és a legeltető állattartás helyett a dohánytermesztést igyekezett meghonosítani. A kedvező feltételek hatására számos telepítvényes község jött létre, köztük Bánkút. Később a dohányilleték bevezetése viszont csődbe vitte a bérlőket. A kincstár ezután bérbeadás helyett a földek áruba bocsátása mellett döntött. A század vége felé megépített Kétegyháza–Mezőhegyes vasútvonal, valamint a szaporodó lakosság okán fellépő földhiány az ügylet révén szép haszonnal kecsegtetett. A medgyesi pusztán árult földeket 117, zömmel tőkeerős, de legalábbis hitelképes békéscsabai vevő vásárolta meg. Medgyesegyháza 1893-ban alakult nagyközséggé, azaz a mai település alig több mint egy évszázad alatt alakította ki arculatát. A tehetős gazdáknak köszönhetően a település gyors fejlődésnek indult, és szinte kezdettől fogva kimondatlanul is mezővárosi szerepkört töltött be.

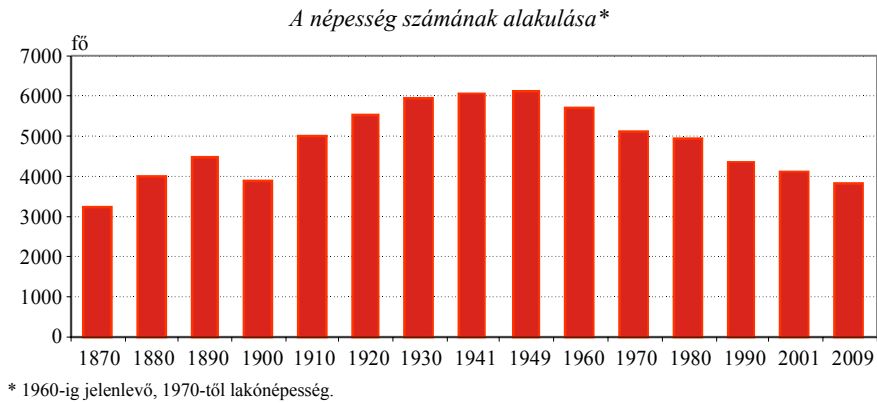
A város területe 64,3 km², amelyen 2009. január 1-jén 3848-an éltek, azaz négyzetkilométerenként 60-an. A népsűrűség lényegesen kisebb a régebbi városok átlagánál. Az igen jelentős, közel 95%-os részesedésű külterület lényegében lakatlan. A régi tanyavilágot mára már jórészt felszámolták, a legutóbbi népszámláláskor Medgyesegyháza lakásállományának és népességének egyaránt csupán 5-6%-a tartozott a külterülethez. A település részét képező 400 fős Bánkút a centrumtól közel 6 km-re fekszik. Népszámszáma alapján Medgyesegyháza Békés megye 26. legnagyobb települése, a régebbi városok és Újkígyós után több község is megelőzi: Kondoros, Nagyszénás, Doboz, Kétegyháza és Békésszentandrás.

Népesség

A várost a XIX. század végén már lényegében ugyanannyi ember lakta, mint jelenleg. A népesség nagysága az 1949-es népszámláláskor érte el csúcspontját, az akkori, több mint 6 ezres lélekszám folyamatos mérséklődést követően mára ismét 4 ezer alá csökkent. A folyamatban eleinte az elván-

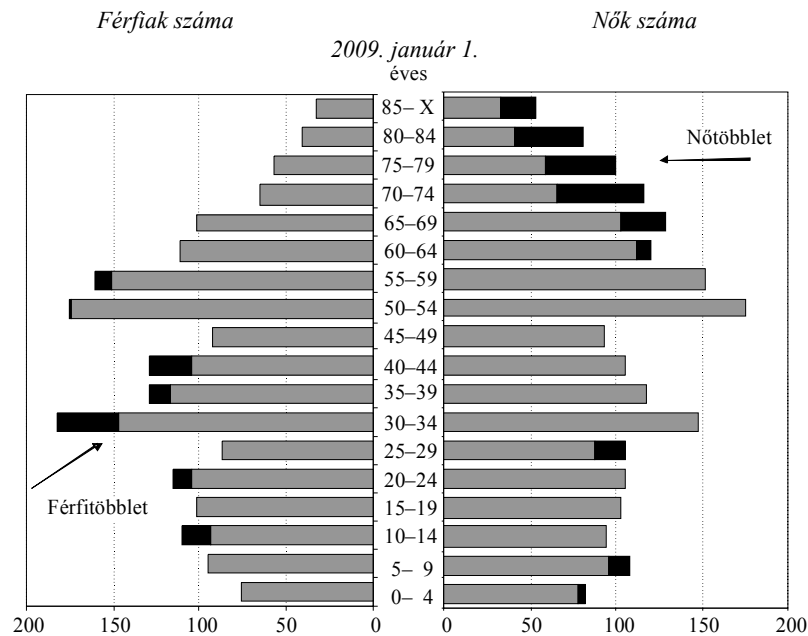
dorlás, a kilencvenes évektől pedig a születéseket jóval meghaladó halálozás játszott meghatározó szerepet. A legutóbbi népszámlálás óta a népesség 6%-kal csökkent; a 250 fős fogyás kizárólag a természetes népmozgalmi folyamatok vesztesége.

1. ábra

A népesség nagyobbik felét – miként általában – a nők teszik ki, de a két nem aránya kiegyenlítettőbb, mint a megye többi városában. A férfitöbbség Medgyesegyháza esetében is inkább a fiatalabb korcsoportokra jellemző, az arány a nők javára a többi városhoz képest kissé idősebb korban, csak 60 év felett fordul meg egyértelműen. A nők nagyobb aránya a 70–80 évesek között a legszembetűnőbb.

2. ábra

2009. január 1-jén Medgyesegyháza népességének közel kétharmada a 15–64 éves, egyötöde a 65 éves és idősebb, 15%-a 0–14 éves korcsoporthoz tartozott. A település lakossága a régebbi

városok népességénél idősebb, de a községekenél fiatalabb. Ezt tükrözi a gyermek- és az idős népesség hányadosa, az öregedési index is. Az új városban 100 gyermekkorúra 137 időskorú jut, 6 fővel több, mint a megyében átlagosan.

A településen két jelentősebb betelepülési hullám alakította a népesség nemzetiségek szerinti összetételét. Az elsőben érkeztek a békéscsabai szlovákok. Számuk a II. világháború utáni lakosságcserevel drámaian megfogyatkozott, amikor közülük majd ezer főt telepítettek át Szlovákiába. Helyükbe a csallóközi Gútáról elűzött magyarok érkeztek, akik példamutató módon illeszkedtek be az őslakosok életébe. (Medgyesegyháza címere a magyar és szlovák lakosság szoros kapcsolatát jelképezi, középen az örök megújulás szimbólumával, az életfával.) A szlovákok és a magyarok mellett a XX. század első felében viszonylag jelentős hányadot képviseltek még a románok, kisebbet a németek. A település korábbi soknemzetiségű jellege azonban mára szinte teljesen megszűnt. A legutóbbi népszámláláskor a népesség bő 95%-a vallotta magát magyarnak, a szlovák kötődésűek csak 3%-ot jelentettek, a cigányok, németek, románok és ukránok részaránya pedig nem érte el az egy-egy százalékot. A településen jelenleg szlovák és román kisebbségi önkormányzat is működik.

Gazdaság

A kedvező termőhelyi adottságokat kihasználva, a mezőgazdaság vált a település gazdasági életében meghatározóvá. A hagyományos szántóföldi növényi kultúrák (búza, kukorica, napraforgó) termesztése mellett a vállalkozó kedvű gazdák meghonosították a primőr zöldségfélék (paprika, uborka, paradicsom), valamint a görögdinnye termesztését. Ez utóbbi országos hírre tett szert, a dinnye „tiszteletére” minden évben nagyszabású fesztivált rendeznek.

A bánkúti kastély

Forrás: www.medgyesegyhaza.hu

A Medgyesegyháza részét képező Bánkútot a múlt század első felében a magyar agrárkultúra jelentős településeként tartották számon. Uradalmi intézőként itt dolgozott ugyanis Baross László búzanemesítő, akit a sikértartalma okán világhírű bánkúti búza atyjaként emlegetnek. (A tudós tiszteletére a bánkúti kastélyban emlékszobát rendeztek be, síremléke pedig a kápolna mellett található.)

Medgyesegyháza lakosságát viszonylag magas vállalkozási kedv jellemzi: 2008 végén 1131 helyi vállalkozást tartottak nyilván, ami a népességnagysághoz viszonyítva igen magas érték, jóval meghaladja a régebbi városok és a megye

átlagát. (A jelenségre főként a korábbi östermelők adóalanyként való nyilvántartásba vétele szolgál magyarázatul). A vállalkozások túlnyomó többsége egyéni vállalkozás; a 25 korlátolt felelősségű társaság és a 22 betéti társaság a vállalkozásoknak csupán 4%-át tette ki. Jelzésértékű továbbá, hogy az összes vállalkozás 85%-a a mezőgazdaság területén tevékenykedett, és a maradék 15% között is főleg a mezőgazdasághoz kapcsolható ingatlanügyletek (többnyire földbérbeadás), illetve a kereskedelem volt nagyobb arányú. A város mezőgazdasági jellege a foglalkoztatottak ágazati szerkezetében is megmutatkozik: a legutóbbi népszámláláskor az aktívan dolgozók 35%-ának a mezőgazdaság nyújtott megélhetést, míg az ipar, építőipar együtt is csak 21%-ának.

Medgyesegyháza – létszám és árbevétel alapján – egyik legnagyobb vállalkozása a mezőgazdaságban tevékenykedő Haladás Plus Kft. Viszonylag jelentősebb létszámot foglalkoztat még az ugyancsak mezőgazdasági termeléssel foglalkozó Medgyes Kft, az építőipari Dimovics Bt, a helyi Áfész, továbbá a Stangli-Sütőde. A helyi önkormányzat igyekszik segíteni a vállalkozások letelepedését, például helyiadó-mentességgel. Az infrastruktúra (vezeték ivóvíz, gázhálózat, telefon,

szennyvízcsatorna és -tisztító) kiépítésével nemcsak a lakosság életkörülményeit javították jelentősen, hanem az ipartelepítés számára is megbízható alapot teremtettek. Szükség is lenne új munkahelyekre, hiszen a munkanélküliek száma az új évezredben is emelkedett: a munkaügyi központban 2001-ben 266 főt, 7 évvel később 348 főt tartottak nyilván álláskeresőként.

Szolgáltatások

A lakosság kereskedelmi üzletekkel való ellátottsága (133 üzlet/10 ezer lakos) alatta marad a régebbi városok átlagának. A településen 51 kiskereskedelmi üzlet, köztük 16 élelmiszerüzlet és 24 vendéglátóhely szolgálja a lakosság ellátását. A szálláshelykínálat egyelőre szegényes: kereskedelmi szálláshely nincs, az egyetlen 6 férőhelyes úgynevezett falusi vendéglátóhelyet 2008-ban kevesebb mint 30 vendég vette igénybe, jellemzően 1–2 napra.

A medgyesiek alapfokú gyógyellátása 3 háziorvosra, közöttük egy gyermekorvosra hárul. Az orvosok leterheltsége – közel 1300 lakos orvosenként – messze elmarad a városok átlagától. A járóbeteg-szakellátást egy fogorvos képviseli, a többi szakágban a betegeket a környező nagyobb városok egészségügyi intézményei fogadják. A városnak nincs bölcsődéje, a szülők egy védőnő segítségére számíthatnak.

A település óvodája részben kihasználatlan, 2008-ban a 165 férőhelyen 7 csoportban 128 óvodásról gondoskodtak. Ebből következően egy csoportra csupán 18 gyermek jutott, ami 5 fővel kevesebb a városi átlagnál. A 16 tantermes általános iskola megfelelően ellátja az alapfokú oktatás feladatait. 2008-ban 389 gyermek tanult itt. Az egy osztályra jutó tanulólétszám (24 fő) kissé magasabb a többi város átlagánál, de még mindig alatta marad a nevelőmunka eredményessége szempontjából maximumként meghatározottnál.

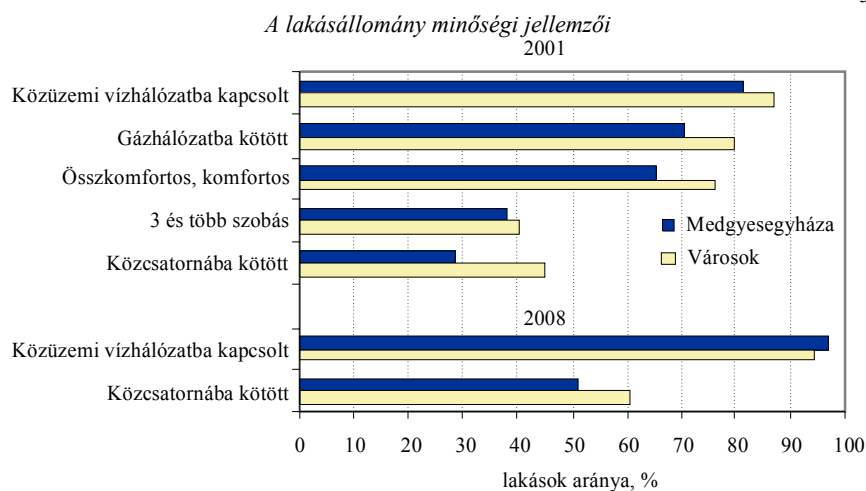
A szociális gondoskodás intézményesített formáira leginkább igényt tartó réteg az időseké. Medgyesegyházán egy idősek klubja működik, amelynek 30 férőhelyén 22 ember nappali ellátásáról, étkeztetéséről gondoskodnak. A szállást is biztosító idősek otthona ugyancsak 30 férőhelyes. Ezenkívül meleg étellel, kisebb-nagyobb segítségnyújtással támogatják az arra rászorulókat otthonukban, 2008-ban összesen 148 főt.

Lakáshelyzet, közmű

Medgyesegyháza arculata ma még falusias. A település lakóépületei alapvetően földszintesek (vagy legfeljebb tetőtér-beépítések), a legutóbbi népszámláláskor regisztrált 1776 lakóház közül mindössze 2 volt emeletes. A város közel 4 ezer lakosa jelenleg 1873 lakásban él, így száz lakásra a megyeinél kevesebb, 205 lakos jut. A 2001-es népszámlálás adatai szerint a lakásállomány meglehetősen koros, nemcsak a városok, de a községek átlagánál is kissé nagyobb (37%) volt az 1945 előtt épült lakások hányada. Az egynegyedet közelíti a komfort nélküli és szükséglakások aránya.

A csökkenő lakosságszámot és a lakásellátottság kedvező mutatóját látva nem meglepő, hogy az utóbbi 8 évben a lakásállomány nem gyarapodott; épült ugyan 14 lakás, de ugyanennyi meg is szűnt. Az építések ugyanakkor jótékonyan hatottak a minőségi összetételre, beleértve a lakások nagyságát és szobaszámát, illetve felszereltségét. A közműfejlesztések látványos javulást eredményeztek a lakásállomány minőség szerinti struktúrájában. Ma már teljesen kiépített a víz-, villany-, gáz-, telefon- és kábeltéves hálózat, és jól halad a szennyvízhálózat kiépítése is, a rákötésekkel együtt. Az ellátottsági mutatók kedvezőek, a közműolló értéke közelíti a megye városainak átlagát: 2008 végén Medgyesegyházán 1 km közüzemi vízhálózatra 565 m közcsatorna-hálózat jutott, míg a városokban 595 m.

3. ábra

Településfejlettség

A KSH időről időre elkészíti az ország települései fejlettségének meghatározását és az e szerinti rangsort. Mivel a fejlettséget közvetlenül kifejező GDP települési szinten nem áll rendelkezésre, a célhoz vezető módszer közvetett. Ennek során több mutató együttesét veszik figyelembe, amelyek között a népességre, a demográfiai folyamatokra, a gazdasági aktivitásra, a lakás- és közműhelyzetre, az infrastrukturális viszonyokra vonatkozókat egyaránt lehet találni. A mutatókból komplex mutatót határoznak meg. A jelenleg érvényben lévő komplex mutató alapján képzett rangsorban az ország 3145 települése között Medgyesegyháza „holtversenyben” a 2182–2250. helyen áll. Békés megyén belül a 33–34. helyet foglalja el (Nagyszénással együtt), ami nemcsak azt jelenti, hogy 32 település megelőzi, hanem azt is, hogy 41 megyei településnél fejlettebb. Előkelőbb a helyezése például a már régebb óta város Battonyáénál és Mezöhegyesénél.